

դայ պատմիչները մոլորեցունելու ծառայել:

Օրինակ մը տալու համար, պիտի ըսեմ թէ Պ. Արշակ Ալոյսյանեան իր վերջին զըրքին մէջ յայտարարած է թէ Խոանսայի արտաքին գործերու նախարարը, Տէլզասէ, զիս գործածած է, Լոսանտօի ու Գուպինիի «պահանջները արդարացնելու և մարդասիրական զիմակին տակ իրենց նիւթական յափշտակութիւնը տառջ տանելու համար»: Որքան սխալ: Տէլզասէ մտքէն անգամ չանցուց գործածել զիս: Ես փորձեցի գործածել զայն, ի նպատակ հայկական խնդրին ճշում բանեցունել տալու համար Ապտիւլ-Համիտի վրայ, որու դէմ զրկած էր ֆուտսական տորմիզը նոյն միջոցին: Տէլզասէ, նախկին ուսուցիչ որ զլուսնազէտ դարձած էր, մերժեց «մարդասիրական զիմակին տակ» մտնել, անժամանակ զտնելով հայկական խնդրի յարուցանել. այսինքն Պ. Ալոյսյանեանի գրածին ճիշդ հակառակը տեղի ունեցաւ:

Արիւ ազգային մը, Պ. Տիգրան Տօղրամաճեան, մի քանի ամիս առաջ ժամանակի մէջ (1927 Մայիս 13, Ուրբ.) հրատարակեց թէ Ներսէս Պատրիարքը Շիրակօի Կրօնաժողովին զրկած էր Միւլքիսեղի վարդապետ Մուրատեանը, 100 սակի ճամբու ծախք վճարելով, և թէ Մուրատեան «կը խնդրէ ժողովէն որ պայմանաժամը երկարի, որպէս զի ինք ալ ո՛չ միայն խօսել, այլև խօսուած վարդապետութիւններուն հակիրճ պատասխաններ տայ: Համագումարը կ'ընդունի առաջարկը և երկու օր ու մէկ զիշեր կ'ունկնդրէ Հայոց պատուիրակին: Ամէնքն ալ զո՛հ կը մեան ու շնորհակալութիւն կը յայտնեն»:

Ներսէս Պատրիարքը 1884 ին վախճանած ըլլալով, չէր կարող պատուիրակ զրկել Շիրակօի Կրօնաժողովին, որ գումարուեցաւ 1893 ին, Ալեքեան Պատրիարքի օրով: Ապտիւլ Համիտ, որ մերժած էր մահմետական պատուիրակ մը զրկել այս ժողովին, Ալեքեանին ալ արգիլեց ներկայացուցիչ զրկել: Գալով Մուրատեանին, որ իբր թէ 100 սակի ճամբու ծախք առած և երկու օր ու մէկ զիշեր ճառ խօսած է Շիրակօի մէջ, կեանքին մէջ ոտք չէ կոխած Ամերիկա: Կրօնաժողովը կազմակերպող ա-

մերիկեան յանձնախումբը զի՛ս էր որ հրախիւց Լոնտօնէն, Ալեքեանի մերժողական պատասխանէն յետոյ, և ես պատու ունեցայ ճառել մեր ազգային եկեղեցիին վրայ:

Պ. Տօղրամաճեան, ճարտար գրաւարապետ ու ազգասէր Հայ, որոյ յիշգուծիւնը ծերացած կ'երեի, ուրիշ պատմական սխալ մ'ալ գործած էր, հրատարակելով թէ Միւլքիսիւ Փորթուգալեան ներկայացած է մեծ-կարգօս Ալի Փաշային. մինչ ներկայացողն էր Փորթուգալ Օզլու Միհրան, ինչպէս որ ճշգրտ էմ Կոնստնի մէջ:

Երբ մենք մեր ժամանակակից պատմութիւնը խեղաթիւրեմք, անկիւնէջ ձգած չենք ըլլար ազգայն պատմագիրները: Ասոնք իրաւունք պիտի ունենան ըսել մեր համբալ պատմիչներուն համար «եթէ չդիտէին խօսել, լռե՛լ ալ չդիտէին»:

Մարտիկ

ՄԻՆԱՍ ԶԵՐԱԶ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱԺԽԱՐՀԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Ա.

Պապական նուիրապետական յօրինուածութիւնն ունի յայժմուս 65 կարգիւնալ (յորոց միջի 39 Իտալացիք են), 6 Պատրիարքութիւններ, 1164 եպիսկոպոսական և Արքեպիսկոպոսական աթոռներ (ըստ նորագոյն լրոց ի մօտոյ 5 նոր եպիսկոպոսական վիճակ հաստատելու զիտաւորութիւն կայ, որով եպիսկ. Աթոռոց թիւն 1169 ի պիտի բարձրանայ), 242 Առաքելական Տեղակալութիւններ, 92 Առաքելական Վերակայութիւններ, քանի մի Արքայութիւններ՝ որք և ո՛չ մի թեմի են: Թարկեալ են: — Պապ, 29 տէրութեանց մօտ փոխանորդներ կարգած է, իսկ իւր մօտ 27 տէրութիւնք ներկայացուցիչներ ունին:

Բ.

ԲԱՌԱՆՈՒՄՆ ԿՐՈՆԵՅ

ԵՒ ԴԱՌԱՆՈՒԹԵԱՆՅ ՆԵՐԿՐԻՍ

Եւրոպայի բնակչաց 95.5% (այսինքն՝ հարիւրին 95 1/2) Քրիստոնեայ են. առաջի Եւրոպա առաւելագոյն քրիստոնեայ երկիրն է: Սակայն կանխակալ կարծիք է համարել՝ թէ աշխարհւո ըստ մեծի մասին քրիստոնէական է. ժամանակի, ինչպէս հետագայ ցուցակէն կը տեսնուի, թէպէտե Քրիստոնէութիւնն մեծագոյն և նշանաւորագոյն կրօնքն է, սակայն և այնպէս երկրիս բնակչաց միայն մի երրորդ մասն կը բովանդակէ:

Արդ՝ երկրիս բնակիչներէն են՝	
Քրիստոնեայք	35 %
Պուզդայեանք	27 %
Մահմէտականք	15.4%
Պրահմայեանք	14 %
Հեթանոսք	8 %
Հրեայք	0.6%

Դառով Քրիստոնէութեան, երկրիս իւրաքանչիւր մասանց վերայ պէսպէս օրինակաւ տարածուած է: ՅԵւրոպա և յԱմերիկա բնակչաց 95% քրիստոնեայ են, իսկ յԱւստրալիա 85%: մինչ ի բնակչաց Աֆրիկեայ միայն 5%, և Ասիայ՝ 2.8% եւեթ քրիստոնեայ են: Եւ ճիշտ Ասիա առաւելագոյն իմն կշիւ ունի, քանզի բնակիչք նորա գրեթէ երկու երրորդ մասն մարդկութեան կը բովանդակեն: Անգլէն ի նմին տիրող են Պուզդայութիւնն, Պրահմայութիւնն և Մահմէտականութիւնն: Ընդհանրապէս խօսելով, հարկ է հաստատել՝ թէ Քրիստոնէութիւնն միայն յԵւրոպա և յԱմերիկա առաւելագոյն տարածուած է, ժամանակի այդ երկուց երկրաց Եւրոպացի բրնակիչք բովանդակ Քրիստոնէից աշխարհիս 93% կը կազմեն:

Ապա ուրեմն ի համօրէն Քրիստոնեան ժողովրդոց երկրիս կը բնակին՝

յԵւրոպա	68 %
յԱմերիկա	25 %
յԱսիա	4.6%
յԱֆրիկէ	1.4%
յԱւստրալիա	1 %

Կը մնայ խնդիր մի, այն է՝ ցուցանել թէ Քրիստոնէական ալիքալ Դաւանու-

թիւնք զիստաօրք իւրաքանչիւր որո՞վ համեմատութեամբ քանիօնութեան առ միմեանս գտանին: — Արդ՝ ի Գերմանիա 2/3 մասն ի բնակչաց Բողոքական են, և 1/3 Հռոմէական-Կաթոլիկէ (Կաթոլիկ) . իսկ յԵւրոպա, միահաղոյն առեալ, ճշգիւ գնորին հակառակն:

Ըստ այսմ են ի Քրիստոնէից

(1) Եւրոպայ՝

Հռոմէական-Կաթոլիկ	47 %
Աւետարանական	26 %
Յոյն-Որթոդոքս (ի միասին հաշուեալ և գանդամա ալից Արեւելեան Եկեղեցեայ)	27 %

(2) Ամբողջ երկրիս՝

Հռոմէական-Կաթոլիկ	47 %
Աւետարանական	32 %
Յոյն-Որթոդոքս (ի միասին հաշուեալ զժողովուրդս այլից Արեւելեան Եկեղեցեայ)	21 %

Ապա ուրեմն համեմատութիւն Կաթոլիկաց առ Բողոքականս է՝ ի Գերմանիա իբրեւ 1:2, և յԵւրոպա առ հասարակ իբրեւ 2:1, իսկ բովանդակ երկրիս վերայ իբրեւ 3:2:

Յ.

Ա Ն Ն Շ Ր Շ Լ Ո Ն

Եւ շատ մեղեք քննարկեմք եւ գործեր. նմանեմքու հանդիպ մանուկ և կամ ծեր. մտնիք քննու, անշիշայար կը ներեն. խորհելով քե մարդն և իմար, անօրհն:

Ինչ ոմիրներ դաւե անյուր Տերոյս դիւ, Եւ անկե օր յայնի, ծածուկ գործեր եւ: Թեւ արդար, և անոյզոյ դասաւոր, Բայց իր սիր քան իմ մեղքերս և հօր:

* * *

Մարդիկ իմար, Աստուած արդար, միաքան, Ոմիրներուս ներդասիս ալ ըլլան. Սիրս և խոյով, հոգիս վրդով անդադար, Զի եւ ինձի, ներել մեղքերս չեմ կրնար:

Դանիել:

Անիւիւրնէ: